

Починок Н. В.,
к. е. н., доцент,
в. о. зав. кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОЇ ЗВІТНОСТІ

Сьогодні знання як ключовий фактор для розвитку підприємств, організацій, регіонів, країн та інструментарій вимірювання інтелектуального капіталу набуває все більшого значення та уваги з боку бізнесу, регуляторів та наукової спільноти. Протягом перших двох десятиліть, починаючи з 1994 року було створено численні методи та моделі для вимірювання та фіксації нематеріальної основи створення цінності, що досі займають стійкі позиції в наукових колах.

Однак для того, щоб ґрунтовно зрозуміти знання як основу продуктивної поведінки людей та організацій; для того, щоб потреба у визначенні, вимірюванні та звітуванні про інтелектуальний капітал не стали черговим мейнстрімом, а залишились актуальними, необхідно переглянути фундаментальне питання: що таке знання і яка реальна перспектива звітності, що публічно висвітлює вплив інтелектуального капіталу не лише на економічний розвиток, а й рівень соціальної відповідальності бізнесу?

Протягом понад півтисячоліття – з моменту публікації першого повного звіту про подвійне ведення бухгалтерії у 1494 році монахом-францисканцем Лукою Пачолі – бізнес та інвестиції обчислювали цінність переважно лише на один капітал: фінансовий. П'ятсот років потому, винахід терміну «концепція потрібного критерію» Джоном Елкінгтоном у 1994 році привернув увагу до екологічних та соціальних наслідків бізнесу, стимулюючи появу різних форм та систем ESG, включаючи звітність про стійкість, яка зосереджувала увагу переважно на нефінансовій діяльності компаній.

Все більше інвесторів по всьому світу починають звертати увагу не тільки на дивіденди та прибуток, але і на соціальну та екологічну відповідальність бізнесу, зростає і соціально-відповідальне інвестування. Заява голови фонду BlackRock (активи під управлінням – майже \$ 7,5 трлн) Ларрі Фінка у 2019 році про те, що протягом 5 років (до 2024 року) всі інвестори будуть оцінювати компанії не лише за фінансовими показниками, сьогодні лише посилила свою актуальність. До такого ж висновку: про те, що «для глобального відновлення критично важливими є принципи ESG» прийшли і учасники травневої (2020 р.) онлайн-конференції Financial Times під час панельної дискусії «Відкритий бізнес в епоху COVID-19». За даними PwC, обсяг капіталу відповідального інвестування зростає на третину кожних два роки. При цьому близько половини від усіх керованих активів у Європі

відносяться до активів відповідального інвестування, 83% інвесторів приділяють увагу кліматичному ризику портфельних компаній.

ESG – це фінансово суттєва інформація, навіть якщо вона поступає з нефінансових джерел. Стандартизовані системи формування корпоративної звітності, за якими є можливою оцінка сукупності характеристик управління компанією, при якій досягається приналежність даної компанії до вирішення екологічних, соціальних та управлінських проблем сьогодні змагаються за перевагу, серед яких: звітність Глобальної ініціативи зі звітності (GRI) для розкриття інформації про корпоративну соціальну відповідальність, Міжнародна рада з інтегрованої звітності (IIRC) та Директива 2014/95 ЄС щодо розкриття нефінансової та диверсифікованої інформації та інші регулятори фінансової звітності. Однак взаємодія цих систем звітності та їхній поступальний розвиток є позитивною перспективою для звітності про інтелектуальний капітал, оскільки інформація у різних форматах буде презентована в кожному зі звітів типу GRI та у фінансовій звітності; тобто звітування про інтелектуальний капітал не конкурує з цими формами звітності, але складає важливу частину кожної з них.

Навіть, якщо ми визнаємо, що фінансові ринки почали переходити від вузького фокусу на корпоративному прибутку до підходу, що враховує соціальний та екологічний вплив фірми, інтереси капіталу залишаються центральними.

Важливим аспектом корпоративної звітності є часові виміри інтелектуального капіталу в системі бухгалтерського обліку, що використовуються компаніями для того, щоб зробити видимими знання. Актуальним є питання: як розуміти час і яку роль відіграє час у бізнес-процесах, на які прямо або опосередковано впливає інтелектуальний капітал?

Отже, розуміння того, як і чому показники змінюються з часом, важливіше за саме значення вартості інтелектуального капіталу. Щоб залишатися актуальними в умовах зростаючої інтенсивності знань у роботі та створенні вартості, необхідно переглянути методику вимірювання інтелектуального капіталу та пояснити, які знання створюються в компаніях та за їх межами. Спираючись на перспективу, засновану на знаннях, в процесі вимірювання вартості інтелектуального капіталу варто враховувати наступні критерії: багатовимірність, людський фактор, контекстуальність, тимчасовість та динаміка.

Еволюція способів та методів реалізації бажання організацій робити свій внесок у суспільство загалом, а не просто нарощувати капітал повинна враховувати вимоги часу і бути науково-обґрунтованими. Наприклад, якщо компанії сприяють досягненню цілей сталого розвитку ООН, вони допомагають найбільш вразливим верствам суспільства подолати бідність. Подолання бідності – це благородний та етичний вчинок, але боротьба з бідністю також повинна мати нові форми самовизначення, які допомагають захистити людей від експлуатації, ізоляції та хвороб, а не боротися над ліквідацією наслідків (наприклад, примножуючи капітал фармацевтичних компаній).